

KALBOS KAMPELIS

Skyrelį tvarko filologijos mokslų kandidatė, Vilniaus V. Kapsuko universiteto docentė Regina VENCKUTĖ

Daugumas bet kurios kalbos žodžių yra daugiareikšmiai, vartojami ne viena kuria, o keliomis ir daugiau reikšmių. Daugiareikšmis yra ir lietuvių kalbos būdvardis pilnas, -a. Pagrindinė jo reikšmė — „pripildytas, visiškai užimtas, nepraimtas“, pvz.: Paukščių giesmių pilni miškai. Na, ir užderėjo šiandien svečių — pilnas kambarys. Luktelk, tuojau paduosiu, dabar mano rankos pilnos. Pasirupinom dvi dėžes obuolių, vieną jau baigiam suvalgyti, kita dar pilna. Šį būdvardį dažnai vartojame ir reikšme „daug turintis“: Kelias pilnas duobių. Jo galva amžinai pilna visokiausių sumanymų. Be to, būdvardis pilnas vartojamas ir perkeltinėmis reikšmėmis. Jis ypač dažnas, kai norime nusakyti intensyviai išgyvenamą jausmą ar abstrakčios ypatybės gausumą, pvz.: Jau kuris laikas ji pilna baimės dėl savo sveikatos. Kol gyvas žmogus, tol pasiutimo pilnas. Pilnas puikumo kaip šuo blusų. Pavartojamas pilnas ir perkeltine reikšme „visas, išstisęs, užbaigtas“: Vaikas dar neturi pilnų dešimties metų. Netrukus bus išleistas pilnas šio poeto raštų rinkinys. Tokios tiesioginės ir perkeltinės būdvardžio pilnas reikšmės užfiksuotos „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ (V., 1972) ir, kaip matome iš pavyzdžių, istoriškai susiformavusi šio

BŪDvardžio PILNAS VARTOJIMAS

būdvardžio vartojimo sfera yra gana didelė.

Tačiau dabar ir rašomojoje, ir šnekamojoje kalboje ryškėja nelabai pagrįstas polinkis būdvardžio pilnas vartoseną dar daugiau išplėsti. Pernelyg dažnai jį vartojame iš tradicijos jam nebūdingomis, svetimomis reikšmėmis „visiškas, visas“, „geras“, „tvirtas“ ir kt. Pavyzdžiui: Ligoniuvi reikalinga pilna (=visiška) ramybė. Dabar turiau pilną (=tvirtą) pamatą tikėtis tavo paramos. Mechanizmas pradėjo veikti pilnu (=visu) pajėgumu. Svarbu ir pilnas (=našus, vaisingas, geras) materialinės bazės teikiamų galimybių panaudojimas. Komanda rungtyniavo nepilnoje sudėtyje (=ne visa, nesukomplektuota) ir t. t. Braudamasis į ne savo vartojimo sferą, būdvardis pilnas stumia iš kalbėtojų atminties niekuo už jį ne blogesnius žodžius visišką, visas, geras, tvirtas ir pan. (plg. ką tik pateiktus sakinius). Tai ir yra bene blogiausia, nes, pasiglemžęs šių žodžių reikšmes, būdvardis pilnas ir pats dėl to kenčia: jo vartoseną universalėja, ima nykti aiškesnės jos ribos. Tada pasakoma ir parašoma net taip: Andrius pilna gerkle šaukia: „Paklydome!“ Prikimšta gerkle nelabai pašūkausi, o juk čia tikriausiai norėta pasakyti, kad pasiklydęs šaukia garsiai, iš visų jėgų, vadinasi, ne pilna, o visa gerkle.

Kiekvienos kalbos žodynas yra istoriškai susiklosčiusi sistema, ir bet kuris jos elementas (žodis) turi gana apibrėžtą, tai kalbai būdingą savo vartojimo sferą. Lietuvių kalbos būdvardis

pilnas yra kilęs iš veiksmazodžio pilti (plg. čia dar išvestinį pildyti „daryti pilną“). Šių žodžių (pilnas, pilti, pildyti) etimologinis bei semantinis ryšys greičiausiai ir suformavo tokią būdvardžio pilnas vartoseną, kokią iš pat pradžių aptarėme. Įprastų jo vartojimo ribų nederėtų peržengti, nes tam, regis, nėra būtino reikalo: vargu ar žodžių junginiai pilna ramybė, pilnas pamatas, pilnas pajėgumas, šaukti pilna gerkle ir pan. yra sinonimiški su lietuvių kalbai būdingesniais junginiais visiška ramybė, tvirtas pamatas, visas pajėgumas, šaukti visa gerkle, tuo labiau, kad pastarieji atrodo semantiškai tikslesni.

Panašiai turėtų būti vartojamas ir iš būdvardžio pilnas padarytasrieveksmis pilnai (jų giminytė daro panašią ir jų vartoseną). Todėl negalėtų būti norminiais (taisyklingais) laikomi tokie žodžių junginiai: pilnai (visiškai) su tavim sutinku, pilnai (tvirtai, gerai, kaip reikia, iki galo, visiškai) įsisąmoninti; mes pilnai (tvirtai, visiškai) įsitikinę; reikia pilnai (gerai) sukramtyti maistą; pilnai (išsamiai) atsakyti į klausimus ir pan. Ta pačia proga gal vertėtų pridurti, kad lietuvių kalbos veiksmazodžiai pildyti neįprasta yra reikšmė „vykdyti“, pvz.: Kontroliaivome, kaip pildomi (vykdomi) užsakymai. Yra sudarytas smulkus priemonių planas, bet ne visi jo punktai pildomi (vykdomi). Išpildžiau (įvykdžiau, atlikau) savo pareigą, plg., „Kalbos praktikos patarimai“, V., 1985, p. 209).

Gledrius SUBAČIUS